

ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ СИН

chitanka.info

В края на декември отрядът бе заобиколен и разбит в планината. Както често се случваше, причина за това бе гладът. Припасите отдавна бяха привършени, а на явките с ятаците от околните села не идваше никой. Току-що бе паднал нов сняг и заедно с него в топлите, обвити в дим и мъгла селища в долината бе нахлула жандармерията. Селата изведнъж притихнаха и се умълчаха. Жандармеристите пиянствуваха по селските кръчми и после до късна нощ скитаха из улиците, пееха дрезгаво и стреляха. Жените се присвиваха ужасени до мъжете си, притискаха се до тях, не мигваха до късно. Някое дете проплакваше, бабички с пергаментни лица се кръстеха упорито и втрещено и примесваха молитвите с клетви. Кого ли щяха да отмъкнат и тази нощ в участъка? Кого ли щяха да смажат от бой? В глухата нощ екваше страшно протяжен и жаловен вой на жена, после отново настъпваше тишина. Повечето от ятаците бяха арестувани, а другите не посмяваха да излизат дори от къщите си. По изходните места на селата бдяха жандармерийски постове и по пресния сняг веднага биха проличали ясно всички дири.

Но горе в планината, по искрящите от слънце голи върхове, партизанските застави не можеха да видят какво става с братята им. Пред техните очи бе долината с утаена на дъното сивопепелна мъглица и едва-едва се провиждаха селата, притоплени, димни и уютни. Какво ставаше там? Защо не идваше от тях никаква вест? Нима ги бяха забравили? Най-после след безплодно отчаяно чакане падаше мрак и над върховете на дърветата свиреха като през струни зли ветрове. Глутници вълци, скимтящи от глад, се лутаха безцелно в мрака, виеха срещу грозното небе. Не бяха ли и те гладни като вълците? Не скимтяха ли като тях от студа? Бе наистина чудно, че толкова мъки и терзания може да понесе коравата човешка душа. Най-после отрядът не издържа. Към селата бе изпратен силен боен патрул със задача да донесе храна. Той нападна една мелница, взе няколко чувала брашно и ги донесе в лагера. Но в дирите им почти веднага след тях пристигна и глутницата сити, озверени, дъхащи на вино и остър тютюн жандармеристи. Докато бе още тъмно, те успяха да обградят лагера и призори сражението пламна с всичка сила. Жандармеристите не жалеха куршумите, стреляха непрекъснато, но огънят на партизаните ги държеше на разстояние. Две преки атаки срещу лагера пропаднаха и като спомен от тях останаха само черните неподвижни трупове върху

снега. Денят минаваше бавно, слънцето едва пъплеше по чистото студено небе. Все по-яростно свиреха куршумите, все по-малко оставаха ръцете, които можеха да държат пушки. Веднъж да се мръкне!

Най-после дойде нощта и щабът реши да нанесе удара незабавно, преди още жандармеристите да са нападнали в тъмнината лагера. Избраха за атаката хребета, макар там да бе центърът на жандармерийските сили. На хребета ветровете бяха отвели снега и твърдата почва щеше да улесни бързината на набега. Знакът бе даден, отрядът тихо запълзя. Повечето от половината път бе минат, преди да ги открият. Под градушка от куршуми отрядът удари тънката верига, разкъса я, смаза слабия резерв и излезе на свободно пространство. Тука, както бе предварително решено, отрядът се раздели на тройки и се разпиля по всички посоки.

В мрачната нощ започна жестока кървава гоненица. На някои места вятърът бе навял дълбоки преспи, бегълците затъваха до пояс, едва пъплеха. Жандармеристите им пресичаха пътя, настигаха ги, отново ги обграждаха. Сражението пламна с нова отчаяна сила и бе ясно, че обградените на открито и из падините няма да се задържат дълго, ще паднат, но през това време спасените от обкръжението ще бъдат вече далече.

Политическият комисар бе загубил при пробива двамата си другари и сега се смъкваше сам по снежния склон, шибан в гърба от вятъра и страшния шум на битката. Бе невъзможно да се ходи из дълбокия сняг и той почти се търкаляше из стръмнината, без да чувства студа и ударите на остри камъни. В дъното на дола — помнеше добре това — течеше полузамръзнала рекичка. Най-после стигна до брега, въздъхна горчиво и нагази. Ледената вода веднага го прониза целия и сякаш стисна с мъртва ръка сърцето му, но той не излезе от водата, продължи надолу с вдървени крака. Знаеше добре — сутринта жандармеристите щяха да стигнат до рекичката и тука вече щяха да загубят следите му. Колкото по-дълго върви по реката, толкова по-добре, толкова по-мъчно щяха да открият дирите му. Но камъните бяха хлъзгави, залиташе често и понякога падаше с ръце във водата, която го парваше остро — като вряла. Един малък приток му даде възможност да се отклони от главното течение и той пое вече по-леко из плитката вода. Още дълги часове крачи из непрогледния мрак и най-

после — стига! Излезе на брега, изу обувките си и търка със сняг краката си, докато почувствува спасителната болка. След това подсуши, доколкото можеше, тежките туристически обувки, извади из раницата сухи вълнени чорапи, обу ги и въздъхна с облекчение. Той бе спасен! Той бе спасен — макар и не за дълго! И чудно — това не му донесе никаква радост. За първи път от много месеци той бе останал сам — съвсем сам, мъчително и безнадеждно сам всред тежкия мрак. Колко хубаво бе заедно с другарите, даже при най-тежките изпитания! Не! Не! Не това! А какво бе станало с отряда — с неговия отряд, разпръснат и смазан, скитащ без път в мрака! Сякаш не бяха разкъсали отряда, сякаш бяха разкъсали сърцето му, смисъла на цялото му съществуване. Той крачеше отчаян и обезверен и си припомняше дългите изминали месеци — хубави месеци на упорит всекидневен труд. С какво усърдие бе работил, с колко любов, за да стегне и циментира отряда, да направи от него здраво бойно ядро! И тъкмо когато бе успял, врагът с един само удар бе смазал всичко.

Утрото го завари на път — прекрасно, светло планинско утро, празнично, сияещо от силния блясък на слънцето. Клончетата на дърветата тежаха от сняг, ледените висулки искряха. Катерички тичаха по чистия сняг и при появяването му се покатерваха бързо по кафявите стволове на дърветата, поглеждаха го от върховете с тревожно любопитство. Ето и дири от някакъв малък планински звяр, който бе тръгнал да търси храна. Храна! Бе пропуснал на тръгване да напълни раницата с брашно и сега го измъчваше остър глад, който скосяваше силите му. Той крачеше вече бавно, спираше се често да почива. Дали би могъл да изтрае, докато стигне до новото сборно място на отряда? Дали би могъл?

Привечер той вече едва пъплеше омаломощен и изтерзан, но с чудно прояснено съзнание. Само тялото му мъчително тежеше, краката тежаха и с мъка газеха из дълбокия сняг. Тогава той направи малък завой и скоро излезе на полето. Бе вече тъмно. Над равнината като през миналата нощ се спускаше грозното враждебно небе — без облаци, но тъмно. И ето там, в далечината, не просветваха ли светлинките на селото? Той вървеше замаян нататък, усиливаше бързината на крачките си с очи, впити в далечните светлилки, без никаква друга мисъл и цел. Колкото повече приближаваше, толкова по-бързо биеше сърцето му. Вече му се струваше, че усеща топлината на селото, тънкия мирис на

дима и на кошарите. Не блееше ли някъде в мрака притоплено стадо? Глупости! Какви овце! Та той беше още толкова далеч! И изведнъж с чудна яснота пред него изникна картина: топъл обор, едра, сиво-бяла крава, с кротки очи и влажна муцуна — гледа го и сякаш му кима дружелюбно с глава. Пред нея, почти в краката ѝ, голямо старо ведро, пълно до ръба с топло мляко, което дими, което го кани! И той се спуска още по-бързо напред и едва сега му идва мисълта: кое е това село? Как ще намери там близък? Няма ли да попадне направо в ръцете на жандармеристите? Няма ли да се пъхне като сляп в някаква клопка? Няма ли да попадне на предател?

Но вече е късно да спре. Ето го почти пред къщите на селото, клекнал до едно дръвче, с издигнат нос — сякаш души като вълк, самотен вълк единак, — с пламнали очи и пламнало сърце. После припъпла бавно, мина през някакъв бостан и излезе на тъмна, пуста селска уличка. Само да не го усетят кучетата! Само да не го усетят кучетата! Той пълзеше край дуварите бавно, сантиметър по сантиметър, оглеждаше внимателно дворовете. Светят прозорци, мучи крава, тихо проскимтява куче. Да влезе ли? Още не! И той си представя с горчивина как отваря вратата и към него се обръщат многобройни смаяни, ужасени очи! Страшен гост! Страшен гост, който носи смърт! Гост като смъртта!

Но изведнъж една къща привлича по-дълго вниманието му. Дуварът е полусъборен, вратата открехната и килната — врата, която отдавна не се притваря. Но и дуварът, и вратата са били някога хубави. И вътре просторна и ниска къща — хубава стара къща с дървен пруст. Едно прозорче свети! И никакъв друг белег, никакъв помен от куче. Той влиза в двора, припъпла бавно край плевника и със съвсем тихи стъпки се изкачва по пруста. Под навеса има купчина козиняви чували с пшеница, един чул е хвърлен над тях и зад тях — прозорчето! Той бавно приближава мъртвешки бледото си лице към него, поглежда вътре.

Това, което вижда, го кара да трепне, макар да е съвсем обикновено. В широката стая с пръстен под има само един-единствен човек: възрастен селянин с наметната на раменете полушубка. Той е много едър, с много широки рамене и лицето му е старо, твърдо и кокалесто. Не само това! Лицето му е добро, чисто, строго и скръбно, необикновено лице на селянин. И какво прави сам в тая самотна, глуха

къща? Наистина — той шета! В средата на стаята е сложена чиста дървена софра и на нея хубава пита със забодена малка, едва трепкаща свещичка. До питата — пръстена чиния с мед! И ето — възрастният селянин отваря голяма синя тенджера и насипва три чинии постен фасул, принася ги на софрата. Три чинии! Колко опитно прави върху тях красиви фигурки с червен пипер! После, без да бърза, слага до чиниите с фасул нови три чинии със зелени сарми, след това в гледжосани паници — сливов компот. За трима души принася ядене този едър, посивял селянин, но къде са другите? И какво му напомня тази странна софра? Какво означава тя? Партизанинът мисли трескаво и изведнъж по тялото му минава вълна от тръпки.

Утре е Нова година!

Наистина утре е Нова година! Как бе забравил това, как бе забравил това! Та утре е Нова година! Изведнъж селянинът прави нещо съвсем безсмислено. Той сяда на софрата, разчупва питата, слага по един къшей пред всяка паница, слага няколко по-малки в средата и взема лъжицата. Много ясно се вижда как въздиша и как тежка скръбна сянка минава по лицето му. Той започва вечерята сам, никакви други хора не идват.

Партизанинът отива безшумно край вратата, тихо почуква. Отвътре не се обажда никой. Пак почуква. Изведнъж се дочува едно високо смаяно: „Кой е?“.

— Отворете! — казва тихо партизанинът.

— Кой е?

— Свой...

Чуват се стъпки, вратата бавно се отваря, един миг сивите упорити очи на селянина светят от изумление. Всичко е очаквал той да види, но не и този смъртноблед младеж с кървави рани, с широко отворени, отчаяни очи, с карабина под мишницата. После лицето на селянина добива своя обикновен израз и той казва тихо:

— Влез, синко...

Партизанинът пристъпва бавно с вдървените си крака.

— Огрей се! — казва все така тихо селянинът. — Огрей се на печката!

Докато партизанинът топли своите премръзнали ръце на печката, селянинът затваря вратата и спуска пердето на прозорчето. Всичко

това той върши бавно и спокойно и вече никакво учудване не личи по чистото му лице. После приближава към печката и казва:

— Затопли ли се? Хайде, сядай на вечеря, сигурно си гладен.

— Гладен съм! — казва уморено партизанинът. — Четири дена не съм хапвал залък!...

— Сядай, сядай! Хапни си...

Те сядат един срещу друг, ядат мълчаливо и очите на партизанина са по-любопитни от очите на селянина. Дълго яде той и най-после казва:

— Има ли жандармеристи в селото?

— Няма! — казва селянинът. — Имаше, но вчера се вдигнаха в планината. Бродят там сега като вълци, гонят ви...

— А да ти се намира случайно цигарка?

Селянинът трепва. Колко странно е, че трепва при този невинен въпрос.

— Имам — казва той. — Но не знам дали са за свят.

— Защо?

— Много отдавна ги имам, отпреди много години.

Селянинът става мълчаливо, отива в съседната стая и се връща с избеляла кутия цигари. Каква необикновена марка — „Амон Ра“! Такава марка цигари вече няма! Те са необикновено сухи, шумят като стари листа и димът им е остър и неприятен. Партизанинът пуши жадно и чудно спокойствие се разлива по лицето му. Но защо селянинът гледа цигарата с такива странни очи, с такъв необясним поглед? Някаква тревога засяда в гърдите на партизанина. Глупости! Старият селянин има такова добро, честно лице — такова хубаво лице.

— Кажете ми — казва партизанинът, — защо на масата има ядене за трима?

Старата скръбна сянка отново минава по лицето на селянина.

— Имам двама синове — казва той тихо.

— А къде са?

Селянинът посочва мълчаливо с пръст към небето. Партизанинът се сепва. Какво значи това? Какъв е тоя жест? Не е ли луд хазаинът му?

— Мъртви? — пита той все още смаян.

— Убиха ги...

— Кой ги уби?

— Тези същите, тези, дето сега и тебе гонят...

Въздишка на облекчение се изтръгва от гърдите на партизанина. Сега вече е ясно, сега всичко е съвсем ясно.

— Отдавна ли?

— Много отдавна! Преди много години!... Някакво срамежливо изражение се появява за миг по лицето на бащата.

— Срещу всяка Нова година аз им принасям! В тяхна памет! — казва той. — В тяхна памет!

— О, разбирам! — възкликва партизанинът.

Селянинът мълчи дълго, после казва нещо свършено странно, нещо дълбоко и вълнуващо:

— Все ги чаках да дойдат и все не ги дочаках! Та чак тая вечер! Знак е това!...

И добавя тихо:

— Знак е!

В топлата стая настъпва отново тишина, в която се чува как дърветата тихо пукат в огъня.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.